

OBSAH

Úvodem k Dějinám školství a vzdělanosti v českých zemích 11

Hlava první

ŠKOLSTVÍ A VZDĚLANOST V ČESKÝCH ZEMÍCH

DO POČÁTKU 16. STOLETÍ 17

- I. Od Velké Moravy ke stavovské monarchii (MN) 17
- II. Počátky školství v českých zemích (MS) 20
- III. Založení a první léta pražské univerzity (MS) 29
- IV. Rozkvět a úpadek pražského vysokého učení (MS) 49
- V. Školství v českých zemích na prahu konfesijní éry (MS) 55

Hlava druhá

ŠKOLSTVÍ A VZDĚLANOST RANÉHO NOVOVĚKU

(1526–1773) 57

- I. Pod žezlem Habsburků (IČ) 57
- II. Školy elementární a městské (IČ) 64
- III. Školy židovské a bratrské (IČ) 70
- IV. Vzdělávání dívek (ML) 73
- V. Latinské školy jezuitů a piaristů (IČ) 83
- VI. Univerzity v zemích Koruny české (IČ) 89
- VII. Vzdělávání duchovních (MN) 100
- VIII. Kavalírské cesty a rytířské akademie (IČ) 106
- IX. Peregrinatio academica a každodenní školní život (IČ) 110

X.	Univerzitní budovy – viditelné symboly moci vědění (IČ)	115
XI.	Učenci a věda, vědecké společnosti (JP)	122
XII.	Knižní kultura (JP)	128

Hlava třetí

ŠKOLSTVÍ A VZDĚLANOST OSVÍCENSKÉ A OBROZENECKÉ ÉRY

(1773–1848)	138	
I.	Od osvícenských reforem k „jaru národů“ (MN)	138
II.	Stát a škola (MN)	140
II/1	Století pedagogiky	140
II/2	Děti státu?	142
II/3	Čeština ve školách a národní obrození	148
III.	Nižší školství	151
III/1	Johann Ignaz Felbiger a Schulpatent (MN)	151
III/2	Vzdělávání dívek (ML – MN)	156
III/3	Počty škol a školní docházka (MN)	161
III/4	Odborné a umělecké školství (MN)	163
III/5	Příprava učitelů nižších škol (MN)	166
IV.	Gymnázia (MN)	169
V.	Vysoké školy (MN)	176
V/1	Univerzity	176
V/2	Filozofická lycea	183
V/3	Diecézní teologická učiliště	186
V/4	Technické školy	191
VI.	Školní knihovny (JP – MN)	193
VII.	Každodennost učitelů a žáků (MN)	195
VIII.	Architektura školních budov (JŠ)	200
IX.	Věda, učené společnosti a akademie (JP)	208
X.	Knižní kultura a cenzura, počátky novinářství a časopisectví (JP)	218

Hlava čtvrtá

ŠKOLSTVÍ A VZDĚLANOST MODERNÍ DOBY (1848–1918) . . . . .

I.	Druhá polovina „dlouhého“ 19. století (ML)	226
I/1	Proměny české společnosti	226
I/2	Pedagogika jako věda	228
II.	Ve znamení školských zákonů	230
II/1	Dědictví revoluce (ML)	230
II/2	Národní školy (ML)	232
II/3	Gymnázia a reálky (ML)	237

II/4	Odborné a učňovské školství (ML)	241
II/5	Školní knihovny (ML – JP)	243
III.	Výchova hendikepovaných (PS)	245
IV.	Dívčí vzdělání (ML)	252
IV/1	Počátky dívčích škol	252
IV/2	Odborné vzdělání dívek	258
IV/3	Od Minervy k lyceím	261
IV/4	Ženy a univerzity	264
V.	Vzdělávání duchovních (MN)	267
VI.	Vysoké školství (PS)	274
VI/1	Proměny terciárního školství	274
VI/2	Pražské univerzity	275
VI/3	Technické a umělecké vysoké školství	282
VI/4	Zápasy o moravskou univerzitu	286
VI/5	Studium a působení v zahraničí	287
VII.	Učitelé a žáci, profesori a studenti	288
VII/1	Učitelské vzdělání (ML)	288
VII/2	Sociální postavení učitelů (ML)	290
VII/3	Docházka do školy (ML)	291
VII/4	Dítě jako předmět disciplinace (ML)	293
VII/5	Středoškolský profesor: vzdělání a začátek kariéry (ML)	294
VII/6	Postavení středoškolských profesorů (ML)	295
VII/7	Sociální postavení středoškolských studentů a jejich každodenní život (ML)	297
VII/8	Školní nadace (JP)	299
VIII.	Společenská angažovanost učitelů (ML – JP)	301
IX.	Architektura školních budov (JŠ)	307
X.	Mimouniverzitní věda (JP)	317
XI.	Knižní kultura (JP)	322
XII.	Lidová výchova (JP)	326

Hlava pátá

ŠKOLSTVÍ A VZDĚLANOST PRVNÍ POLOVINY 20. STOLETÍ		331
I.	Mezi říjnem 1918 a únorem 1948	331
I/1	Od první ke třetí republice (MN)	331
I/2	Od rakouské k socialistické škole (RV)	332
II.	Základní školství	337
II/1	Malý školský zákon (RV)	337
II/2	Povinná školní docházka (RV)	338
II/3	Cíle a obsah vzdělání (RV)	339
II/4	Reformní návrhy z let 1917–1920 (RV)	340

II/5	Pokusné školy dvacátých let (RV)	341
II/6	Školská reforma třicátých let (RV)	343
II/7	Reforma vzdělávání a výchovy v Baťově Zlíně (DK)	346
II/8	Základní školy na Slovensku a Podkarpatské Rusi (RV)	350
II/9	Základní školy v českých zemích a na Slovensku v letech 1938–1948 (RV)	353
III.	Střední školství (TK)	356
III/1	Střední školství v období první republiky	356
III/2	Správa středního školství	358
III/3	Reformní úpravy středního školství	360
III/4	Profesoři a studenti	361
III/5	Školní a mimoškolní každodennost	363
III/6	Střední školství v letech 1938–1948	366
IV.	Odborné školství (TK)	369
IV/1	Obchodní školství	369
IV/2	Průmyslové školy	372
IV/3	Zemědělské školství	376
V.	Menšinové školství (TK)	382
VI.	Vysoké školství (PS)	385
VI/1	Staré a nové univerzity	385
VI/2	Tradiční techniky a nové specializované vysoké školy	388
VI/3	Řízení, financování, infrastruktura, kapacity	390
VI/4	Reformní pokusy a diskuse	391
VI/5	Efektivita republikánského vysokého školství	392
VI/6	Vysoké školství v Čechách a na Moravě v letech 1938–1945	392
VI/7	Německé vysoké školy součástí říšského systému	394
VI/8	Poválečná obnova a proměny v letech 1945–1948	395
VII.	Vzdělávání učitelů základních a středních škol (RV)	397
VII/1	Vzdělávání učitelů základních škol	397
VII/2	Vzdělávání středoškolských profesorů	400
VIII.	Učitelské a studentské spolky	401
VIII/1	Spolky učitelstva národních a středních škol (DK)	401
VIII/2	Studentské spolky (JP)	404
VIII/3	Studijní a vědecké nadace (JP)	405
VIII/4	Mládežnické organizace (TK)	407
IX.	Architektura školních budov (PKr)	410
X.	Věda (JP)	419
XI.	Knižní kultura, tisk a nová média (JP)	423
XI/1	Knižní kultura	423
XI/2	Tisk	427
XI/3	Rozhlas	429

XI/4	Film	430
XII.	Lidová výchova (JP)	433

Hlava šestá

ŠKOLSTVÍ A VZDĚLANOST SOCIALISTICKÉ ÉRY (1948–1989) ...		440
I.	Od vítězného února k sametové revoluci (MN)	440
II.	Správa a struktura nižšího školství v letech 1948–1969 (PKo) ...	442
II/1	Budování socialistické školy	442
II/2	Školská správa	448
II/3	Mateřské školy	452
II/4	Základní školy	455
II/5	Střední školy	463
II/6	Školy pro mládež vyžadující zvláštní péči	466
III.	Správa a struktura nižšího školství v letech 1969–1989 (JP)	470
III/1	Závan svobody, čistky a návrat k normálu	470
III/2	Systém základního a středního školství a jeho změny	472
III/3	Školy pro mládež vyžadující zvláštní péči a vzdělávání dospělých	477
III/4	Československé školství na konci osmdesátých let	478
IV.	Každodennost socialistické školy a mládežnické organizace	481
IV/1	Všední život socialistické školy (PKo – JP)	481
IV/2	Organizace československé mládeže 1945–1989 (JP)	489
V.	Příprava učitelů a pedagogická věda	497
V/1	Příprava učitelů 1948–1969 (PKo)	497
V/2	Příprava učitelů v době normalizace (JP)	500
V/3	Socialistická pedagogika (JP)	502
VI.	Vysoké školství (PS)	509
VI/1	Budování nového systému (1948–1953)	509
VI/2	Reformy reforem v letech 1953–1959	512
VI/3	Opatrná liberalizace (1960–1969)	514
VI/4	Období normalizace a stagnace (1970–1989)	518
VII.	Architektura školních budov (PKr)	519
VIII.	Věda pod vlivem marxismu-leninismu (JP)	524
IX.	Knihy a média (JP)	527
IX/1	Knížní kultura a tisk	527
IX/2	Film, rozhlas a televize	530
IX/3	Paralelní komunikační systémy	534
X.	Lidová výchova po roce 1948	538

Hlava sedmá

ŠKOLSTVÍ A VZDĚLANOST PO ROCE 1989	541
I. První léta obnovené demokracie (JP)	541
II. Proměny nižšího školství a vzdělávání po roce 1989 (JP)	543
II/1 Školství po převratu	543
II/2 První zákony	544
II/3 Problémy školství v transformaci	546
II/4 Změny po roce 1995	549
II/5 Vnitřní reforma	550
II/6 Bílá kniha a nové zákony	553
II/7 Reforma, její výsledky a přetrvávající problémy	556
III. Příprava učitelů (JP)	558
IV. Školní každodennost, mládežnické spolky a organizace (JP)	560
IV/1 Organizace dětí a mládeže	562
V. Vysoké školství (PS)	563
VI. Architektura školních budov (PKr)	568
VII. Transformace české vědy (JP)	571
VII/1 Pedagogická věda	573
VIII. Vzdělávání dospělých (JP)	574
IX. „Stará“ a „nová“ média (JP)	575
IX/1 Knižní kultura	575
IX/2 Tisk, rozhlas, televize a film	577
IX/3 Počítače a internet	580
<i>Školský systém v českých zemích od konce 18. do konce 20. století</i>	583
<i>Poznámky</i>	591
<i>Výběr z literatury</i>	645
<i>Obrazový materiál</i>	669
<i>Jmenný rejstřík</i>	679
<i>Rejstřík míst, škol a institucí</i>	690
<i>Summary</i>	722